

Obzor

SUBOTA, 6. ožujka 2021. broj 906

KULTURA, DRUŠTVO, ZNANOST

Večernji
list

O STANJU NA BALKANU, ODNOSU NARODA I POJEDINCA I 'SMRVLJENIMA'

Kolektivno, ne vidim izlaz iz nereda, barem ne u bliskoj budućnosti. Međutim, na individualnoj razini stvari stoje malo drukčije. Jer kada su posrijedi pojedinci, ova drama povijesne predodređenosti ponekad prelazi u viši stupanj lucidnosti i u dublje razumijevanje funkcioniranja povijesti. Svijest o tome da ste "smrvljeni" poviješću zasigurno uzrokuje patnju, ali također čini da bolje vidite i više razumijete. To je možda jedan od razloga zašto, u svojoj političkoj i ekonomskoj nesigurnosti, regija daje tako dobre umjetnike i pisce. Pisanje i umjetnost su dobra terapija za taj osjećaj "smrvljenosti"

ROBERT DANIELIĆ

FILOZOF ROĐEN U RUMUNJSKOJ DANAS JE AMERIČKI SVEUČILIŠNI PROFESOR, REDOVITI SURADNIK PRESTIŽNIH NOVINA I ČASOPISA, OD NEW YORK TIMESA NADALJE. OVAJ INTERVJU, VOĐEN PUTEM ELEKTRONIČKE POŠTE, POČELI SMO ZA NJEGOVA BORAVKA U VARŠAVI, GDJE JE DOVRŠAVAO NAJNOVIJU KNJIGU, A ZAVRŠILI KAD SE VEĆ PREMJEŠTIO U BONN

Costica Bradatan

pressreader PRINTED AND DISTRIBUTED BY PRESSREADER
PressReader.com #1 608 279 8624
COPYRIGHT AND PROTECTED BY APPLICABLE LAW

Neuspjeh nam pokazuje da je smrt uvijek blizu, a povijest borba za prevlast nad drugima

“ POSTOJE LI DANAS LJUDI KOJI POKAZUJU ‘ORGANSKO SUOSJEĆANJE SA ŽRTVAMA’? MORAJU POSTOJATI ČAK I AKO IH NE VIDIMO. DAPAČE, TO ŠTO IH NE VIDIMO, TO MOŽE BITI NEIZRAVAN DOKAZ DA POSTOJE. ŠTO GOD RADILI, TI LJUDI MORAJU BITI DISKRETNJI. NE MOŽETE SPAŠAVATI SVIJET I SEBE DOGAĐAJIMA NA FACEBOOKU UŽIVO

ROBERT DANIELIĆ

Smrt je nešto najdragocjenije što je dano čovjeku. Stoga je najveće bezboštvo ne znati je iskoristiti. Umrijeti loše. Ovim citatom iz “Težine i milosti” Simone Weil počinje knjiga “Umrijeti za ideje” rumunjsko-američkog filozofa Costice Bradatana, koju nam je na hrvatskom krajem prošle godine podarila izdavačka kuća TIMpress u prijevodu Dijane Bahtijari i Hrvoja Gračanina. Junaci su knjige s podnaslovom “Filozofija kao opasan poziv”, između ostalih, Sokrat, Hipatija, Giordano Bruno, Thomas More, Gandhi, Jan Patočka... ali i filozofija sama, ona i onakva koja se bavi pitanjima života i smrti. Costica Bradatan, rođen u Rumunjskoj, danas je američki sveučilišni profesor, redoviti suradnik prestižnih novina i časopisa od New York Timesa nadalje. Ovaj intervju, vođen putem elektroničke pošte, počeli smo za njegova boravka u Varšavi, gdje je dovršavao svoju najnoviju knjigu, a završili kad se već premjestio u Bonn, u kojem se priprema za pisanje sljedeće. Osoba je u svakom slučaju vrijedna predstavljanja široj javnosti, a s obzirom na temu njegove kod nas objavljene knjige, posebno zanimljiv u vremenu obilježenom tolikim smrtima.

Costica je rumunjska verzija imena Konstantin, zar ne? Recte nam nešto više o mjestu i okolnostima svog rođenja, vašoj obitelji i preseljenju u Ameriku.

U pravu ste, moje ime je deminutiv od Konstantin, i to, moram dodati, pomalo urnebesan. U Rumunjskoj vas s ovakvim imenom ne mogu shvatiti ozbiljno. To je možda jedan od razloga zašto sam napustio zemlju. Ponekad je lakše promijeniti državu nego ime. Drugdje je to ime egzotično. Ljudi mu se ne smiju jer su prezauzeti pokušavajući ga pravilno napisati i izgovoriti. Šalu na stranu, smatram se sretnim i blagoslovljenim što sam dobio priliku napustiti Rumunjsku na vrijeme. Cioran je običavao reći da je napuštanje Rumunjske bilo najinteligentnije što je učinio i ja se u tome s njim potpuno slažem. Rumunjska je poput soli. Mala je količina potrebna i ukusna, a kad je ima previše, uništava sve. Dugoročno je nezdrava i može vas ubiti.

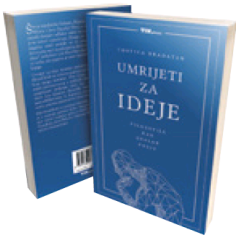
Kada ste dakle napustili Rumunjsku i koja vam je bila prva destinacija?
Iz Rumunjske sam otišao 2000.

▶▶ INTERVJU COSTICA BRADATAN

Što točno hvalite u knjizi "In Praise of Failure" (Pohvala neuspjehu) koju ste upravo završili?

Želim pokazati da je neuspjeh nešto što apsolutno zaslužuje pohvale. Neuspjeh je bitan za ono što jesmo, a način na koji se odnosimo prema njemu nas definira, dok je uspjeh prolazni dodatak koji ne otkriva puno o nama. Možemo živjeti bez uspjeha, ali živjeli bismo ni za što kad se ne bismo pomirili sa svojom konačnošću i nesigurnošću, sa svojom nesavršenošću i smrtnošću, što su sve epifanije neuspjeha. Ako je život u kozmičkoj zapletenosti oblik bolesti, naše ozdravljenje može doći samo od neuspjeha. Možda ćete se iznenaditi, ali neuspjeh vam može spasiti život. Jednostavno morate pomno pratiti neuspjeh i naučit ćete sve što možete naučiti o sebi, svijetu i svome mjestu u njemu. Neuspjeh otkriva pukotine u tkivu postojanja i unutar nas samih. Pokazuje da cijela ljudska povijest nije ništa drugo nego neprestana borba za prevlast nad drugima. Neuspjeh otkriva da su naše političke i društvene institucije (čak i najbolje među njima) uvijek nesigurni, privremeni i nesavršeni aranžmani. Pokazuje koliko nerazumni mogu biti zahtjevi društva prema svojim članovima, koliko su hirovita njegova očekivanja, koliko su plitke njegove prosudbe. Neuspjeh nas otkriva samima sebi, tjera nas do ruba postojanja i pokazuje nam koliko je smrt uvijek blizu. Neuspjeh je najbolji od svih učitelja, najučinkovitiji od svih gospodara: koristi se grubim metodama, ali to je uvijek odlika dobrog poučavanja.

Vaš je sljedeći projekt knjiga o Diogenu Cini i onome što bi on mislio o današnjem intelektualnom svijetu. Je li to vaš način da kažete što mislite o tom svijetu i je li to ona nova priča koju ste obećali u posljednjoj rečenici knjige "Umrijeti za ideje"?

Nisam siguran da je to priča koju sam obećao, ali mislim da je to priča koju svakako vrijedi ispričati. Diogen nije bio samo buntovnik i odmetnik, već arhetip svih buntovnika i odmetnika. Uvijek je – zbog principa i osobnog poziva – išao protiv struje i to ga danas, u našem dobu totalnog konformizma, čini tako važnom figurom. Naslov knjige je "Protiv konformizma" (Against Conformity). Ključno je da uvijek postoji netko tko ide protiv struje kako bi upozorio na mogućnost postojanja drugih perspektiva i načina postupanja ili kako bi bio primjer. Posao odmetnika, neistomišljenika može biti nezahvalan i neugodan, ali je njegova društvena, politička i kulturna funkcija od životne važnosti. Neistomišljenici su često rubni likovi koje na kraju nose žig "parije" ili "gubitnika". Ipak, ironično je da upravo zahvaljujući njihovom postojanju i ustrajnosti zajednice čuvaju određenu mjeru raznolikosti mišljenja, svježine diskursa i intelektualne dinamičnosti.

"Umrijeti za ideje" završava priptom naslovljenim "Umrijeti s osmijehom". Ali, kad sam vas pitao zašto ste na svim fotografijama tako ozbiljni, rekli ste mi: "Ne vjerujem u osmjehivanje. Čemu se uopće možemo smiješiti?" Znači li to da je naš život, sa svim borbama, pokušajima i promašajima, tragedija koja se tek na samom kraju pretvara u komediju?

Pa, vi ste to rekli. Puno je načina smijanja, zar ne? Neki od njih su bučni, pa čak i vulgarni, dok drugi ne uključuju nikakvu vanjsku manifestaciju. A kad se smijete kozmičkoj farsu, ne možete to činiti glasno. Najveći, najozbiljniji smijeh je uvijek tih. Toliko tih da ga je zapravo teško razlikovati od najveće tuge.